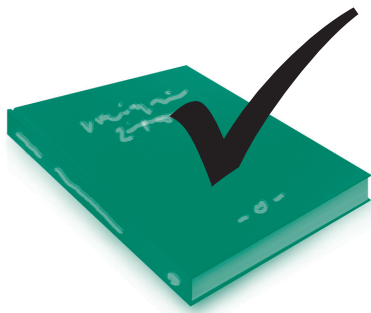

Premis de la Crítica de l'AELC 2012

Quaderns Divulgatius, 46

Premis de la Crítica de l'AELC 2012

Barcelona, 2012

Aquest quaranta-sisè Quadern Divulgatiu de l'AELC
està patrocinat per

© dels autors
Primera edició: setembre de 2012
Dipòsit legal: B 25.822-2012
ISSN: 1885-2734
Edita: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana
Canuda, 6, 5è (Ateneu Barcelonès) 08002 Barcelona
E-mail aelc@escriptors.cat <http://www.escriptors.cat>
Realització: Insòlit, Barcelona
Impressió: La Impremia Ecològica, Barcelona

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra
només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, llevat d'excepció prevista per la llei.
Dirigiu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu
fotocopiar o escanejar fragments d'aquesta obra.

Sumari

11

Presentació
Àlex Broch

PREMI DE LA CRÍTICA CATALANA DE NARRATIVA

Jo confesso. Jaume Cabré

17

El desordre meticulós
Vicenç Pagès Jordà

20

Adrià Ardèvol i tot un univers
Jo confesso: un gran cant a la literatura
Sebastià Bennasar

23

Els afluents i el riu de Jaume Cabré
Alfred Mondria

PREMI DE LA CRÍTICA CATALANA DE POESIA

Pagèsiques. Perejaume

31

Poètica del bosc
Valèria Gaillard

33

Perejaume, o la natura feta paraula
Jordi Nopca

36

Un bosc perenne de versos
Manuel Castaño

PREMI JOSEP MARIA LLOMPART DE POESIA

«CAVALL VERD»

Ragtime. Francesc Garriga

41

El llegat de Petroni
Jordi Nopca

44

Tinc les paraules que em mereixo
Victor Obiols

46

Captiu de paraules
Anna Ballbona

PREMI RAFAEL JAUME DE TRADUCCIÓ POÈTICA

«CAVALL VERD»

Tomba de Lou. Antoni Clapés

51

La meitat que em manca
Jordi Llavina

53

Tomba de Lou
Teresa Costa-Gramunt

56

Text llegit a l'acte de lliurament del Premi
Lluís Servera Sitjar

PREMI DE LA CRÍTICA DELS ESCRITORS VALENCIANS

DE NARRATIVA

Vides desafinades. Xavier Aliaga

61

Els claroscurs de la música
Francesc Calafat

64

Una generació embalada
Jordi Capdevila

66

Atrapats en la distorsió
Pere Calonge

PREMI DE LA CRÍTICA DELS ESCRITORS VALENCIANS
DE POESIA

***Simfonia per a un estat de coma.* Ramon Ramon**

71

L'udol del cec
Manel Rodríguez-Castelló

74

Espill o Llibre de Ramon Ramon
Sobre el poemari *Simfonia per a un estat de coma*
Lluís Roda

PREMI DE LA CRÍTICA DELS ESCRITORS VALENCIANS
D'ASSAIG

***El Sant del dia.* Alfons Llorenç**

79

La roda del temps
Ximo Espinós

81

El Sant del dia
Josep Palomero

82

Santos que fueron también dioses
Bel Carrasco

PREMI DE LA CRÍTICA DELS ESCRITORS VALENCIANS
DE TEATRE

***Que tinguem sort!* Carles Alberola**

89

Les amargues rises d'Alberola
Purificació Mascarell

92

Malenconia valenciana
Enric Gallén

94

València «mon amour»
Francesc Foguet i Boreu

Presentació

Àlex Broch

Aprofito la possibilitat de la presentació d'aquest nou Quadern Divulgatiu que recull la selecció de crítiques que corresponen als Premis de la Crítica 2012, per fer memòria i retornar a l'esperit fundador del projecte. Quasi quinze anys després d'aquell primer Quadern (núm. 17), que recollia tres anys de premis: 1998, 1999, 2000, em sembla un moment oportú per fer-ho. I ho és perquè no sempre es pot dir que els objectius i les finalitats d'un projecte s'han acomplert a bastament, i quan això succeeix cal dir-ho per constatar la fortalesa de la idea i la necessitat de la seva continuïtat.

El gremi dels crítics tenim una situació subsidiària en una associació d'escriptors (creadors) excepte, és clar, que reivindicuem, amb tota lògica i amb raó, el treball de la crítica com una manifestació més de la creació literària. Però tot i així l'acció de l'AELC cavalca més pensant en els gèneres tradicionals de la creació que amb aquest gènere hermafrodita que és la crítica. Per confirmar-ho només cal repassar totes les accions que al llarg dels anys l'AELC ha fet en la promoció a favor d'uns i altres a través de campanyes com

«L'escriptor i la seva obra» –malauradament és una actitud d'oblit que també és donà al cicle “L'escriptor del mes” organitzat per la ILC– o similars. I això no deixa de ser una mica sorprenent quan repassem els noms i les persones que, en els darrers anys, han tingut les màximes responsabilitats en la direcció de l'Associació moltes de les quals, elles i ells, són més fills i filles de l'hermafroditisme crític que del monocultiu creador. O potser, per aquesta condició, han estat més sensibles i ara fa quasi aquests quinze anys que sorgí la idea que ha germinat en aquests Quaderns Divulgatius que seleccionen i recullen una part del millor de la crítica periòdica, d'actualitat o militant, sigui dit en funció de la seva continuïtat i immediatesa.

Justament contra aquesta immediatesa també nasqué la necessitat d'articular i construir aquests Quaderns. Sempre he entès la funció de la crítica d'actualitat o militant dins d'un doble temps: el que correspon al moment de la novetat com a seguiment del pols i el present d'una literatura i la petja que aquesta funció deixa quan es mira i es rellegeix en un futur proper, és a dir, des de la història immediata. Per això la funció de la crítica militant és important i imprescindible perquè, en construir el seu present està fonamentant, com a document crític, la mirada històrica posterior. La crítica d'avui és una bona informació per a la documentació i la interpretació històrica de demà. I això ja és un valor més afegit a la importància i l'interès d'aquests Quaderns Divulgatius que, en recollir una selecció de textos crítics dels premis literaris als quals l'AELC està vinculada, estan construint i han construït una crònica d'una part del millor de la literatura catalana d'aquest principi del segle XXI. Aquests Quaderns ja són del tot imprescindibles i per a molts, almenys per a mi, d'obligada lectura any darrere any.

La voluntat i la intenció d'aquests Quaderns era i és, doncs: 1) Recollir la millor selecció crítica d'una part dels llibres més significats de cada any a través dels premis literaris, a obra publicada, als qual està vinculada l'AELC. Això significa: 2) Reconeixement a l'obra dels autors premiats. 3) Reconeixement a la funció crítica i als crítics en valorar un llibre pel seu mèrit abans de tenir l'atribut del premi. 4) Salvar un material crític fungible i dispers en publicacions periòdiques diverses. 5) Unificar un material crític d'ús per a futures interpretacions crítiques o històriques. 6) Construir una crònica crítica d'un període a través d'un material de fàcil i accessible ús. Em sembla que les raons són irrefutables per pensar i creure en la bondat i l'oportunitat del projecte.

Allò, però, que en el seu inici no podíem preveure és que, a més, aquests Quaderns fossin i representessin, atès l'activisme que mostren els escriptors valencians a través dels seus premis de la crítica, una immillorable manera de traspasar aquest fragmentarisme polític imposat a la nostra literatura i a la nostra cultura –denunciat ja en d'altres presentacions per d'altres prologuistes– i conèixer més i millor el ritme i la producció literària del País Valencià. És un plus no previst a l'inici que avui es fa del tot necessari per tenir un millor i més exacte coneixement de la producció global de la literatura catalana avui.

Per tot plegat, i abusant de la confiança que se m'ha donat en atorgar-me l'espai d'aquesta presentació, faria dues peticions en la lògica del que he argumentat. La primera que la continuïtat d'aquests Quaderns estigui del tot assegurada més enllà de les malvestats de qualsevol possible retallada i, la segona, atès que la funció del jurat també és una funció crítica, que els noms dels jurats que atorguen aquests premis constin en els futurs Quaderns,

ja a l'inici de cada premi o en un llistat final. Els motius semblen ben raonables: 1) No ha de costar gens. 2) És un reconeixement i dignifica la feina crítica del jurat. 3) És una operació de transparència i, sobretot, 4) és una informació que dóna o pot donar pistes interessants i importants a l'hora de comprendre i fer la valoració dels premis i dels títols guanyadors. Els premis són indestruïbles dels membres dels jurats que els atorguen i és bo que sapiguem els noms per valorar millor els resultats.

Amb aquestes reflexions generals no he deixat espai a les novetats d'aquest any però només en girar el full les podreu descobrir vosaltres mateixos.

Jo confesso

(Proa)

Jaume Cabré

El desordre meticulós

(*El Periódico de Catalunya*, 2 de setembre de 2011)

Vicenç Pagès Jordà

Durant la dècada dels 70 vam conèixer les primeres obres d'una colla d'autors catalans que ara, quan tenen al voltant dels 60 anys, haurien d'haver-se convertit en els referents de la nostra literatura. Al marge dels que han caigut pel camí, però, la majoria han renunciat a l'ambició novel·lística i s'han reorientat cap a la gestió, la política, el periodisme, els guions o la literatura de circumstàncies. De tots aquells joves prometedors, l'únic que ha continuat abocant enormes quantitats d'energia a la creació d'universos propis, i que avui dia és indiscutiblement valorat per la crítica i els lectors, és Jaume Cabré (Barcelona, 1947), que cada sis o set anys ens regala una novel·la que pot competir amb les millors que es publiquen a la resta d'Europa.

Les dades de *Jo confesso* són les següents: en mil pàgines, 200 personatges es mouen al llarg de set segles per uns quants països. Més enllà de la constància de l'autor, però, el que ens commou com a lectors és que els fets se succeeixin de manera fluïda, que els protagonistes estableixin una xarxa de relacions convincent, que les claus es desvelin

amb un *tempo* inapel·lable, que el llenguatge sigui lliscant i genuí, que l'autor no recorri als trucs que garanteixin la fidelitat dels lectors mandrosos.

Violí del segle XVIII. Quan comencem a llegir, el protagonista és un nen i per tant la família té una certa rellevància: aviat, però, aquest tema és substituït pel de l'amistat, amb el qual s'encavalquen l'amor i l'art. El que dona continuïtat al llibre és un violí del segle XVIII: coneixem qui va plantar l'arbre, qui el va tallar, qui va convertir la fusta en un instrument, i els personatges que n'han estat propietaris, sovint amb ardits o amb violència. Coneixem, així, la seva relació amb la Inquisició i amb Auschwitz, per citar només dues etapes negres de la humanitat. En cada moment, Jaume Cabré s'endinsa amb generositat en els personatges: no permet que se li escapi una sola peça de la novel·la, però alhora domina l'art de deixar-se perdre en una anècdota potser secundària però que ens acaba atrapant, com ara les vicissituds d'un tovalló que es converteix en drap i finalment en símbol.

Innovacions. Un dels tres distintius de *Jo confesso* és l'alternança, a vegades en el mateix paràgraf i fins i tot en la mateixa frase, de la primera i la tercera persona per referir-se al protagonista: com si el llibre estigués escrit alhora per ell i un altre, que és efectivament el que succeeix. El desordre meticulós, els salts sobtats en el temps, les repeticions aparents tenen també una justificació argumental. Les innovacions, doncs, se sotmeten als imperatius del guió: no hi ha experimentalisme vacu, ni tampoc previsibilitat comercial, sinó una barreja molt personal de tradició i d'innovació, de documentació i imaginació, de clasicisme i de contemporaneïtat, de rigor argumental i de

jocs lingüístics. Jaume Cabré ha aconseguit conciliar en un sol llibre les aventures internacionals de John Le Carré amb la seqüencialitat truncada de Robert Coover.

Jo confesso, com *Les veus de Pamano*, gira al voltant de la memòria i del perdó. Però si aquella novel·la donava per a una minisèrie domèstica, *Jo confesso* pot inspirar una superproducció de Hollywood, amb grans decorats, ambientacions d'època, exteriors als Alps i el Congo, i un èmfasi en les complicitats que «també a casa nostra» van suscitar els totalitarismes del segle XX.

Adrià Ardèvol i tot un univers

Jo confesso: un gran cant a la literatura

(*Diari de Balears. L'Espira*, 17 de setembre de 2011)

Sebastià Bennasar

Un personatge nascut a l'Eixample barceloní durant els anys quaranta i que acabarà essent professor d'Estètica a la Universitat de Barcelona i un dels intel·lectuals reputats dels països i que nom Adrià Ardèvol. I un violí fet a Cremona pel mestre Llorenç Storioni. Més la història del mal en aquest bocí de món anomenat Europa que durant molts anys ha estat sinònim de torçabraços entre civilització i barbàrie. Aquests són els principals elements que conformen la nova novel·la de Jaume Cabré, *Jo confesso*, publicada per Proa amb el naixement del nou curs literari i que s'ha convertit en molt poc temps en les 1.000 pàgines més buscades i comprades de la literatura catalana contemporània.

Per una vegada són els de casa els que protagonitzen literàriament el retorn postvacacional, i ho fan per la porta gran. Tranquils, cap dels compradors de l'obra no es podrà sentir decebut, i si voleu un consell d'amic, deixeu el que tingueu entre mans, aneu a alguna d'aquestes llibreries de tota la vida que ens calen per continuar tenint un país per salvar i posau-vos a llegir aquesta obra mestra que s'ha fet esperar durant els llarguíssims set anys entre

la publicació de *Les veus de Pamano* i aquesta nova aportació de Cabré a la literatura universal.

Jo confesso, amb un títol que ràpidament ens enllaça amb el *J'accuse* de Zola, és la llarga confessió que fa Adrià Ardèvol a un tu femení que ens torbarem molta estona a saber que correspon a Sara Voltes Epstein o, també, com a possibilitat, a qualsevol dels lectors del llibre. Però evidentment és molt més que això. La novel·la és una reflexió sobre la bellesa i sobre la vellesa i sobre la memòria, la identitat, la història i la narració mateixa. A través de la història de l'Adrià i de les meravelloses digressions temporals sense avís per als navegants, Jaume Cabré ens ofereix un artefacte narratiu d'una potència brutal. La potència derivada de la suma de les possibilitats de lectura d'aquesta novel·la: per un costat, la «simple» història d'un personatge i d'aquells que l'envolten i dels misteris que enllacen i trenen la novel·la; per un altre, la reflexió literària sobre el mal i el fil conductor d'aquest mal entre els extremismes que es toquen; per un altre, la recerca de la realitat a través de la narració o de la narració a través de la realitat; la reflexió estètica sobre l'empobriment intel·lectual de les nostres universitats «quina heroïcitat la dels intel·lectuals anteriors a l'ordinador i la tecnologia digital!; la reflexió sobre l'amistat i l'amor... i tantes altres possibilitats i combinatòries que fan que ens trobem davant una gran novel·la.

Els personatges secundaris ajuden a reforçar aquest potentíssim Adrià Ardèvol personatge principal i, posats a buscar un petit defecte, només apuntar que el personatge del pare de l'Adrià, en Fèlix Ardèvol, també és tan fascinant que en voldríem molt més els lectors que hem trobat que aquestes mil pàgines han estat un molt bon aperitiu. Ens hem quedat amb més fam de Cabré i em sembla que ens tocarà haver de rellegir.

Tècnicament, la novel·la també té els seus encerts i els seus enginyos: una primera persona confessional que en molts moments va canviant d'escenari i de personalitat, des d'un inquisidor fins a un nazi, que es lliguen directament a la història de l'objecte preuat des de la llavor fins al final; el recurs a la presència de la infantesa simbolitzada en el xèrif Carson i en Àguila Negra, el valerós cabdill arapahao; un domini excel·lent de la dosificació de la informació; les descripcions sempre precises dels objectes, dels llibres, dels papers de col·leccionista; la inserció de fragments en altres llengües que no destorben gens el lector; la banda sonora incorporada que ens fa descobrir plaers auditius de primer ordre; el cànon d'autors que ens obliga a llegir o rellegir, i tot al servei d'una història que és, també, un gran cant a la literatura.

Els afluents i el riu de Jaume Cabré

(*Levante. Posdata*, 11 de novembre de 2011)

Alfred Mondria

Mai no ens posaríem d'acord sobre la combinació d'atzar, voluntat i destí que requereixen els personatges d'una novel·la. Ni tan sols per a jutjar els individus i el curs de la història. Alguns protagonistes de Jaume Cabré semblen criatures assetjades per fets que no acaben de comprendre, que escapen al seu control i, en canvi, defineixen les seues existències. Com un món sorgit d'Eça de Queirós, en *Senyoria* conviuen beates hiperactives i depredadores, burgesos que assagen gestos aristocràtics a més de jòvens que imiten la melangia dels romàntics; en una Barcelona on mai para de ploure i a punt de tancar-se el segle XVIII, el regent de l'Audiència Rafael Massó veurà com sucumbeixen les seues ambicions i càlculs a una constel·lació de circumstàncies imprevisibles. Així mateix, el mestre d'escola Oriol Fontelles no pot assumir per decisió pròpia el paper d'heroi o de traïdor en *Les veus del Pamano*, sempre guiat per corrents d'odi i d'interessos després de la guerra civil o per les regnes d'un dels personatges més poderosos de Jaume Cabré, la viuda Elisenda Vilabré, un caràcter impertorbable i ferotge quan ha de vetlar per tot el que

considera sota els seus dominis. «T'has fixat que la vida és una insondable casualitat?» remarca Adrià Ardèvol a la seua estimada Sara en *Jo confesso* després de constatar que quasi tot el que li ha esdevingut «fins i tot la seua naixença», no encaixa en les línies del que s'hauria atrevit a imaginar, tan sols, com a probable.

Tan determinant és la història dels personatges com la dels objectes en els múltiples arguments que s'entrecreuen en *Jo confesso*. L'amor dels protagonistes, un professor d'estètica i de les idees amb una pintora jueva, no es pot entendre sense la trajectòria d'un violí i d'una medalla que travessen els segles i en un moment o altre irrompen en la cadena de narracions que configuren aquesta vibrant i oceànica novel·la. Des d'un pis del carrer de València a la ciutat de Barcelona on viu Adrià Ardèvol, entre manuscrits i quadres que tenen vida pròpia i milers de llibres, l'espai es prolonga a altres llocs de Catalunya, Itàlia, els Balcans o Alemanya, i pel que fa al temps a un període que va des del segle XIV fins a l'inici del segle XXI amb la redacció d'aquesta vastíssima carta d'amor «la memòria flanquejada de preguntes» que és *Jo confesso*. Tota una sèrie de trames que orbiten al voltant d'un nucli narratiu: cercles concèntrics que no paren de girar, amb les seues pròpies lleis de la gravetat, sobre la línia argumental.

En aquest ambició i arriscat desplegament, se'ns trasllada a l'època medieval de l'inquisidor Nicolau Eimeric i la fugida del seu secretari Fra Miquel de Susqueda: l'ombra del mal i el desassossec de la culpa seran decisius en les trajectòries dels personatges. Ja en el segle XVIII, Jachiam de Pardac, qui ha hagut de deixar el seu poble després d'un acte de venjança, facilitarà la fusta amb què Lorenzo Storioni crearà el violí que, més de 200 anys després, serà arrabassat per un alt càrrec nazi de les mans

d'una àvia que l'agafava ben fort abans de ser conduïda a la cambra de gas a Auschwitz. Aquest violí serà la peça més preuada de les antiguitats que atresora Fèlix Ardèvol, el pare del protagonista, un instrument que des de la seua construcció anirà associat a la bellesa artística i a la mort, al so més prodigiós i als costats més tèrbols de la natura humana. «Jo era un objecte més de la seua col·lecció» assevera desolat Adrià Ardèvol en repassar la seua vida i comprovar com fou un element més de la disputa entre els seus pares sense sentir-se mai estimat. Un pare «tirànic i sense escrúpols» que vol convertir el fill en un virtuós lingüístic que herete l'ofici de rapinyar manuscrits i altres articles valuosos; en l'altre bàndol, sa mare lluitarà perquè siga un violinista excepcional. Habituat a la infelicitat, a més de la criada, dues figures de plàstic (el xèrif Carson i el cap indi Àguila Negra) es convertiran en confidents incondicionals del protagonista: la infantesa, més que un paradís, un territori «amb els seus inferns— que no es pot abandonar mai.

Per a connectar tota aquesta malla de personatges, accions i temps allunyats, Cabré utilitza diàlegs creuats, canvis de narració i punt de vista en una mateixa frase —el pas de la tercera a la primera persona», a més de la superposició d'escenaris i èpoques. Una complexitat tècnica que permet expandir aquest cabalós argument, dispersar els focus narratius i després atraure'ls de nou cap a la confessió del protagonista. Amb aquest esperit, el discurs de l'inquisidor, dels dirigents del camp d'extermini o d'un islamista «moments en què la terra tornava a ser plana» s'enllacen i donen pas a una de les claus del llibre, el mal que malgrat definir-se com una abstracció sempre té una realització concreta a través de fanatismes o d'impulsos ombrívols de l'ànima.

Aquesta és també, per tant, una novel·la d'idees en la tradició de Thomas Mann, però amb uns debats inserits en la narració i supeditats als conflictes dels personatges. Abandonada la música, Adrià intenta esbrinar no sols els enigmes sobre la seua vida sinó també de la contemporaneïtat. La revolució francesa, Marx, l'estètica i el pensament europeu són els temes en què centra els seus estudis, amb una pulsó que recorre des de la primera pàgina la relació entre la recerca de la bellesa i el mal, com els grans aconseguints artístics han anat sovint lligats a formes de crueltat. Per satisfer aquesta ansietat humanista, Adrià serà alumne del lingüista Coçeriu o visitarà Isaiah Berlin –a qui vincula amb les obres de Lull i Vico», capítols on Cabré trenca ficció i realitat sense enterbolir ni distorsionar el ritme narratiu. Però a banda de l'amor, la ferida per la relació amb els pares o les controvèrsies ideològiques que s'hi plantegen, *Jo confesso* és, sobretot, una història d'amistat. L'altre gran personatge és Bernat Plensa, company de col·legi i músic (amb sentiment d'escriptor frustrat) que sempre estarà al costat d'Adrià. Rivalitats, silencis inexplicables junt a una agressiva sinceritat, o bé la complicitat no exempta de tensions marquen la relació entre els dos amics que, en alguns episodis, competeixen per veure qui ha encaçat majors dosis d'insatisfacció. Vides, errades i generacions paral·leles en un moviment repetitiu i circular.

En la prosa de Cabré conflueixen el joc mental dels personatges de Joan F. Mira, el somriure mordaç de Jesús Moncada i la coloració de veus interiors de Mercè Rodoreda. «El llenguatge literari es genera gràcies a l'equívoc existent entre realitat i desig», apunta l'autor. En aquesta magna i totalitzadora novel·la «on unes llavors d'abet i d'erable poden condensar tanta energia com un exèrcit o un esclat estel·lar», la disparitat d'accions i períodes de la

història que hi apareixen ajuden Adrià Ardèvol a assajar una explicació sobre els interrogants que sempre l'han acompanyat. «L'atzar ho és tot. Si no crec en Déu, tampoc no puc creure en un dibuix previ, es digui destí o com es digui.» Una confessió que és, també, un intent per conjurar la sentència de l'oblit: a la clínica on és ingressat amb alzheimer «la indiferència de la natura», el protagonista llig Horaci i Carner abans de ser devorat per la foscor. I per les trampes de la vanitat, una altra de les grans forces que mou el món.

PREMI DE LA CRÍTICA CATALANA DE POESIA

Pagèsiques

(Edicions 62)

Perejaume

Jurat: Àlex Broch, Anna Maria Gil, Joan Josep Isern, Lluïsa Julià i Jordi Llavina.

Poètica del bosc

(*El Punt Avui*, 29 de setembre de 2011)

Valèria Gaillard

«Fascinant, magmàtic, estupefaent.» Així qualificava ahir l'editor Jordi Cornudella el nou poemari de Perejaume, *Pagèsiques* (Edicions 62), un volum que es presenta com una continuació d'*Orbreda*, publicat el 2003: «En tots dos la poesia de Perejaume pren un camí poc convencional i esbotza els marges formals», «poesia i pensament s'hi confonen».

«Llibre de llibres», «camp de camps», a *Pagèsiques* (títol que remet a les *Geòrgiques* de Virgili, però també a l'homenatge que fa l'autor a la pagesia, un món que respecta la natura i ofereix «una realitat alternativa»), pinta un territori on sedimenten diferents capes de terra, fent explorar un espai que creix per moments. «Cadascun dels blocs, o capes de terra, generen un lloc concret que no és important en si mateix, sinó per les relacions que hi estableixo». Perejaume assumeix que treballa cada vegada més des d'un marc local (el Maresme), però no és vist com res de negatiu: «Ja em va bé estavellar-me en un lloc concret», «no m'angoixa perquè, encara que és un espai petit, sempre hi trobo revolts».

Com és el lloc de què parla? El poeta assenyala el Mont-negre: «És molt especial perquè és al migdia el moment del dia en què es veu més negre, i això es deu al fet que l'escorça de les alzines escup la llum.»

El poemari es compon de cinc blocs que conformen una constel·lació de conceptes i idees. En el primer, «Pagèsiques», apareixen «la geologia de la floració», «els arbres que marquen el camí»; en el segon, «Els arbres», l'extensió i la repetició (entesa com els cicles de la natura que es repeteixen). «Els suros» és el bloc central, «el més fèrtil i extens» («el suro és un arbre que dibuixa en el seu tronc allò que albira a l'horitzó»). Aquí planteja, per exemple, el contacte de l'home amb la natura («caminar, nedar i para de comptar...»), o bé la relació «pornogràfica» que manté amb el món («el filtre amb colors vius que amaguen una manca de relació real»). En el bloc «El taller», Perejaume «hi fa de tot», mentre que el cinquè, «Bloc de notes», parla del misteri de «la consciència dels llocs», entre d'altres temes.

Per acabar, el poeta afegeix una sèrie d'addendes per tractar de qüestions que el colpeixen: el dilema signar o no signar («quin dret tenim de signar aquell signe que no ens pertany? »), o bé el no-públic: «El poemari és una obra de boscos per a un públic de boscos». [...]

Perejaume, o la natura feta paraula

(*Ara. Ara llegim*, 2 d'octubre de 2011)

Jordi Nopca

Trobar-se amb Perejaume és una experiència cada vegada més propera a la lectura dels seus textos: el contacte constant i fèrtil amb l'entorn més immediat l'ha anat apropant a aquells arbres, muntanyes i roques que apareixen a la seva obra lírica i assagística amb la mateixa reiteració «puntual i sempre diferent» dels cicles naturals. Perejaume, que troba el món animal «avorrit i mal entès», carrega les paraules a l'esquena, igual que els turons porten els arbres «tirats amunt», i les deixa anar amb la robustesa i la força lluminosa d'un bloc de granit.

«Cada vegada el marc dels meus llibres és més local per qüestions biogràfiques», diu durant la presentació de *Pagèsiques*, poemari format per cinc llibres i que supera les 500 pàgines. «Aquests últims anys he viatjat menys que quan era més jove. En contra del que s'acostuma a dir, que ens trobem en un món global, diria que les exposicions cada vegada queden més tancades en realitats molt estatals. Si ens comparem amb els anys 80, en què Barcelona era plena de mostres de francesos, americans i alemanys, amb segons què ara som més locals i més tancats que mai. En

el meu cas personal, a mesura que he anat treballant una llengua més genuïna i unes realitats més immediates sé que voluntàriament i vocacionalment he optat per la via d'estavellar-me contra un lloc concret, petit i precís.»

Perejaume va començar a treballar els textos de *Pagèsiques* just després de publicar *Obreda* (Edicions 62, 2003). «Aquest llibre té el mateix acabat i paper que *Obreda*: s'hi assembla per fora però també per dins», explica l'editor Jordi Cornudella. En el panorama de la poesia contemporània, la posició de Perejaume és singular, no només pels recursos que posa en obra «la seva llengua poètica és molt peculiar» sinó també per la dimensió enorme del pensament que hi ha al darrere. En la immensa majoria dels casos, la vivència que hi ha al darrere de *Pagèsiques* neix d'una relació molt treballada, viscuda i racionalitzada amb els temes d'interès de Perejaume: la relació del món amb l'art i viceversa. És en aquest terreny, en el del pensament poètic, que la seva obra adquireix una projecció més notable». Escrit amb els ulls mirant cap al Montnegre, entorn enmig del qual té el taller de can Basuny, Perejaume ha anat escrivint els poemes i anotacions assagístiques de *Pagèsiques* amb la intenció d'apropar-se al seu entorn i aconseguir una mimesi per partida doble: Perejaume es pot confondre amb un bosc o una muntanya, però aquests també acaben empeltats d'alguna de les particularitats del poeta.

Mamífers allunyats del món

«Cada vegada tenim una idea més llunyana i despresa del món. La mancança més gran que tenim com a mamífers és el contacte físic i immediat amb el món», diu. Els nostres avis i la gent de pagès en tenia molts: femaven, cavaven... Ara caminem o nedem, i para de comptar. Això

de saber que no ens acabem en la nostra pròpia pell ho tenien molt après, les generacions anteriors. Ara, en canvi, tenim una relació molt pornogràfica amb el món. Ens nodrim constantment d'imatges extraordinàries de capvespres i d'illes de l'Atlàntic amb una definició i uns filtres de llum de color molt excitants i, en canvi, el nostre contacte amb tot això és nul. Aquest és el problema del paisatge. Em segueix costant d'acceptar-lo com a concepte: primer, perquè suposa el triomf de la cultura sobre la natura, i també perquè és una cosa despresa, portàtil, un lloc separat de la realitat. Prefereixo pensar en una realitat prepaisatgística, de quan els humans tenien un contacte real amb el món.»

Un bon complement dels cinc llibres que integren *Pagèsiques* serà la retrospectiva dels últims deu anys de creació artística de Perejaume a la Pedrera. La mostra s'inaugurarà el 24 d'octubre i es podrà visitar fins a finals de gener del 2012. El seu títol podria formar part d'un dels textos més entusiastes del seu últim poemari: *Ai, Perejaume, si veies la munió d'obres que t'envolten no en faries cap de nova!*

Un bosc perenne de versos

(*El País* [Barcelona] 27 d'octubre de 2011)

Manuel Castaño

Acostumats a parlar de novetats poètiques que ocupen una cinquantena de pàgines «el que en francès en diuen normalment *plquette*», sorprèn que algú, viu i en ple ús de les seves capacitats creatives, signi un llibre que ultrapassa les 500, i encara més que cada un dels textos que el conformen «alguns, una sentència de poques línies; molts, reflexions que s'allarguen fins a una plana o més» són tremendament sintètics i suggeridors. Sens dubte l'activitat plàstica i la literària de Perejaume (Sant Pol de Mar, Maresme, 1957) avancen en paral·lel, en una unitat de destí artístic, com es pot comprovar aquests dies a la sala d'exposicions de la Pedrera de Barcelona, i s'il·luminen l'una a l'altra per més que tolerin lectures separades.

En la mateixa línia que *Obreda* (2003), que aplegava textos del 1992 al 2002, el present volum és el resultat dels deu anys subsegüents d'escriptura poètica, amb el mateix grau d'introspecció creativa que aquell i fent un pas més en el descobriment i vindicació d'una nissaga literària d'autors que han sabut estar atents a les veus de la terra «Marià Manent, Mercè Rodoreda, Joan Vinyoli, Josep

Carner...» dels quals aprofita i comenta alguna troballa brillant. I val encara aquesta apreciació de Toni Sala sobre l'escriptura de Perejaume: «És el Verdaguer pagès i geològic passat pel Foix més visionari, i potser el cant del cigne de l'agrarietat en la nostra literatura.»

La contemplació de la terra i de les feines de pagès sempre ha estat cosa de gent de ciutat i desenfeinada —com el Virgili de les *Geòrgiques* evocat en el títol *Pagèsiques*—; Perejaume, en canvi, abomina la mirada del diletant o del turista, i vol reassumir la comunió amb la natura pròpia del món agrari anterior al sistema capitalista, una comunió que hem anat perdent fins a sentir-nos aliens al tros de terra que ocupem, com si fóssim pròpiament extraterrestres. D'aquí el seu treball amb tants elements materials incorporats a l'obra d'art i l'aspiració d'apropiar-se de la natura amb el llenguatge: «Vaig oferir la meua paraula al turó / i el turó era muntanya de veu.»

Aquest esforç per recentrar l'atenció de l'home en la natura es concreta, en l'aspecte literari, en un continu donar voltes entorn dels mateixos temes, com si es tractés d'aplegar idees amb vista a la litúrgia d'un culte que celebrés la transcendència de cada element de l'entorn. Els títols de les cinc parts en què es divideix el llibre «*Pagèsiques, Els arbres, Els suros, El taller, Bloc de notes*» palesen que l'ordenació, tot i que els temes es reiteren i s'interrelacionen, va de més gran a més petit, del paisatge a la meditació interrogativa sobre la pròpia creació. «Tot el que els arbres tenen d'obra ho prenen de dins. Tot el que les obres tenen d'arbre, ho prenen de fora.»

Es tracta, doncs, d'una retòrica que obre àmbits de suggestió recurrent a sentències a primera vista enigmàtiques; a l'ús de termes inusuals, o neologismes com *plenarisme* o *enverdidorament*, hi ha la personificació d'elements

inanimats. Però aquesta proposta no té res d'obsessiva ni d'inquietant, sinó que més aviat encomana la placidesa de pensar que les coses que ens han estat donades són bones des de sempre i que només ens cal parar-hi atenció per entendre-ho.

Pagèsiques és molt més que el recull de notes d'un artista, és un llibre de meditació del qual es poden anar apreciant matisos i enriquint el sentit a còpia de fullejar-lo i rellegir-lo, i que aspira a créixer en l'esperit del lector amb la lentitud i la perennitat d'un bosc. «Feu la terra abrandar-se amb el cant o amb la feina», ens torna a dir Perejaume, abans que sigui massa tard.

PREMI JOSEP MARIA LLOMPART DE POESIA
«CAVALL VERD»

Ragtime

(Labreu)

Francesc Garriga

El llegat de Petroni

(*Time Out* [Barcelona], núm. 187, 22 de setembre de 2011)

Jordi Nopca

Francesc Garriga ha batejat el seu nou poemari amb el nom d'un gènere musical que es va fer popular als Estats Units a finals del segle XIX. «El *ragtime* és una composició normalment pensada per a piano en què una mà fa una melodia i l'altra dibuixa un compàs que no hi té res a veure», diu, mig sorrut, abans d'afegir la meitat de sornegueria marca de la casa: «Aquest llibre no és uniforme. Joga amb la seriositat i el tantsemenfotisme». O dit d'una altra manera: entre esgarrapada i esgarrapada hi ha algun poema que descarrega la desolació, serena i majoritària.

Garriga recorre, a punt de fer 80 anys, la casa gran i buida dels pares. El fred dels llibres l'extenua. No reconeix els llocs i tampoc no es reconeix a ell mateix. El contrapunt és que encara té forces per imaginar una mort «prou bella» a Grècia i enviar el lector fins a «la blava solitud d'una placeta / que ombreja un plàtan gegantí / begudes fresques a la barra / d'un bar tan vell com les llegendes / amb què s'abriguen déus i bèsties».

«Els meus llibres són fruit d'un punt de partida més un treball d'elaboració llarg que consisteix a trobar el millor

adjectiu i el verb adient i precís, eliminar les frases òbvies i intentar que el lector hagi de fer el mateix esforç que jo per entrar al poema», explica Garriga. «Demana molt de temps, l'escriptura. Als bons pintors els costa molt fer l'última pinzellada del quadre, i a l'escriptor li hauria de passar el mateix. Sempre hi ha una manera més directa o més capciosa, més absurda o més poètica de dir el que vols. Gairebé necessites que algú t'empenyi a publicar.»

Garriga sempre porta al damunt una carpeta amb l'esbós del seu proper llibre. Reescriu els seus poemes sense parar, i com més temps els treballa menys versos queden. D'entrada, *Ragtime* és un dels llibres on Garriga ha pogut fer anar menys les tisores: només el separen dos anys del seu poemari precedent, *Camins de serp* (Edicions 62). «Aquest és un llibre més precipitat que els altres», diu abans de començar un exercici d'autocrítica que, potser per massa habitual en ell, val més no acabar-se de creure. Garriga diu que li interessa més llegir «poetes joves que vells perquè et poden sorprendre: els vells sempre diuen el mateix».

A *Ragtime* desplega, una vegada més, tota l'artilleria temàtica habitual i d'aquella manera tan atractiva que, digui el que digui, fa dels seus poemes experiències estètiques intrèpides i (encara) inesperades. Hi trobem la mentida («menteix-me encara un cop, no et costa res»), el temps (que no sap on és ni sap «on som»), la solitud (que «no és trista ni alegre (...) és solitud i prou, / només que enyora l'eco del seu crit») i el consol de les paraules, escrites a poc a poc «per no ferir les lletres i sentir-les / als ossos i a la pell» i que, de tant en tant, s'allunyen en favor dels «ulls i el paisatge». «M'agrada molt badar, i aquesta activitat s'ha fet més intensa amb els anys», diu Garriga. «Puc passar-me hores mirant un arbre. El paisatge és vital, i de tant obser-

var-lo pot acabar sent el teu reflex». «Mar fonda i cel espès / recull vela i rem. / fosqueja. / No em reconec en blanc i negre», comença el segon poema del llibre. Garriga diu: «Escriure poemes és la meua llibertat, el meu exorcisme». Tanca el poemari amb un fragment del *Satiricó* de Petroni, que recull el doble moviment del *ragtime*: «Per molt que t'escarrassis a seguir un camí, l'atzar te l'acabarà esbotzant.»

Tinc les paraules que em mereixo

(*Ara*, 14 de setembre de 2011)

Victor Obiols

No descobreixo res si dic que l'art de la paraula està fet d'ecos mil·lenaris que teixeixen una harmonia infinita, i a la qual ens connectem sempre que fixem la mirada en una obra ben feta. I el que és fascinant és que cada veu deixa una petja intransferible, com l'empremta digital. En l'obra poètica *Ragtime* hi trobem les virtuts que han de conformar una veu poètica: l'ofici de l'ús dels recursos del llenguatge (artesanía), la voluntat d'estil que fixa uns principis d'imaginació determinada (art) i una vida viscuda que aporta la matèria, l'onírica, la física i la metafísica (experiència). Que Francesc Garriga no és un nouvingut al món de les lletres catalanes tampoc és cosa que algú pugui ignorar. Si més no, si féssim l'exercici de llegir-lo com si no sabéssim qui és, no caldrien gaires pàgines per adonar-se que és un sènior de la poesia.

I, alerta, l'experiència, en poesia, no exclou la mirada ingènua, la llambregada lúcida. Perquè el poeta pot elaborar reflexions morals de volada greu sense deixar per això de tenir la mirada neta i clara de l'infant. Hi ha una línia invisible en la poesia catalana, tornant als ecos, que va

d'Ausiàs March a Ferrater, de Maragall a Feliu Formosa, de Màrius Torres a Francesc Garriga, i que consti que no parlo de binomis, sinó de figures més complicades, que tindrien potser només visibilitat en una simulació, però que la poden tenir a la nostra oïda sense necessitat de construccions virtuals, aquesta línia que fa que Garriga sigui possible.

En un *Ragtime* marcat per patrons iàmbics inapel·lables, amb deliberades irregularitats, amb decasíl·labs martipolians de dicció contundent, el poeta desenvolupa un discurs de densitat singular en què els grans temes van apareixent apuntats, d'una manera, si se'm permet la pedanteria, contrapuntística. En moviments rítmicament sostinguts, arribem a un dels punts àlgids, el gran poema llarg del llibre, sota advocació virgiliana, en memòria dels pares, amb la casa com a centre de l'existència i del *tempus fugit*.

Captiu de paraules

(*El Punt Avui*, 22 de desembre de 2011)

Anna Ballbona

Sembla una ironia que el darrer llibre de Francesc Garriga (Sabadell, 1932), publicat per Labreu Edicions, es digui *Ragtime*. Una ironia que lliga, però, amb la seva poètica, que aquí estén de nou els elements marca de la casa, amb una força redoblada.

A diferència del *ragtime*, estil musical característic per la melodia sincopada, Garriga té un alt control del ritme dels versos. Però alhora, com en la fluctuació del *ragtime*, els seus poemes basculen entre el lament del passat, de la joventut perduda, dels estralls del temps, i la serenor d'avui, des de la talaia dels anys, i un acarar «a vegades sense romanços» la mort.

Entremig, és clar, aquell sarcasme o cinisme que fa d'amortidor dels moments greus i profunds. Per agafar distància del temps esquinçat –també *ragtime*–, que ha marxat rabent, i ha fet mal, dissimulat a estones.

Hi ha qui diu que en cada llibre el poeta sabadellenc escriu, en realitat, un sol poema que muda de pell i agafa noves formes. El seu estil inconfusible «des de les mítiques minúscules fins a la llengua senzilla i contundent, el vers

depurat» ho atresora. A *Ragtime*, aquest poema pren un to més proper i vigorós.

També s'accentua el to elegíac, que a algú desavesat o desconnectat de la doble via Garriga (cruesa i cinisme) pot embafar-lo. «sóc fill del que he estimat i ho porto amb mi. / no vull res més», «potser demà voldré més temps / però això és tot». Una eterna tensió i contradicció domina els poemes de Garriga, *captiu de la desgana i del desig* i tothora de les *paraules* «un dels mots més reiterats en els seus versos» que ha perseguit i trobat, que l'acompanyen o l'abandonen. «no em queda ja cap déu / que sàpiga mentir amb prou dignitat. / em resta el déu de les paraules buides / i els jocs de mans, un déu tronat [...] però, tronat i tot, oh déu, abriga'm».

Francesc Garriga, autor de poemaris com ara *Entre el neguit i el silenci* (1959), *Els colors de la nit* (1990), *Setembre* (1992), *Ombres* (2000) i *Camins de serp* (2009), entre d'altres, es mostra en aquest darrer llibre clar, directe i cru, però sense conferir una cosa malagradosa a l'element quotidià, s'imposa la solidesa, l'impacte precís: «m'he despertat un gos covard / que espera la carícia de l'amo / i un llit en casa confortable».

PREMI RAFAEL JAUME DE TRADUCCIÓ POÈTICA
«CAVALL VERD»

Tomba de Lou

De Denise Desautels

(Eumo)

Antoni Clapés

La meitat que em manca

(*Avui Cultura*, 30 de juny de 2011)

Jordi Llavina

Qualsevol lector català mínimament informat sap d'on procedeixen els mots que he triat per al títol. Són del final del poema *Desolació*, de Joan Alcover, una de les més torbadores elegies que s'han escrit mai en la nostra llengua: «sens jo, res parlaria de la mitat que em manca; / jo visc sols per a plànyer lo que de mi s'és mort».

Tomba de Lou és un llibre terrible i lúcid, en què es recorda una dona morta de càncer d'ossos. Qui la recorda és la seva amiga, d'identica edat, amb qui va estar estretament unida des dels cinc anys. Els psicòlegs han encunyat l'expressió *elaboració del dol* per tractar aquest xoc (l'etiqueta ha fet molta fortuna, i s'aplica no tan sols al dol per una persona morta, sinó també al dol per un amor mort, al que *elaborem* per una persona que ens ha dit adéu o a qui hem dit adéu). Però *Tomba de Lou* és molt més que l'elaboració d'un dol. N'és l'artització. Com també caldria apuntar que dels dos versos finals d'Alcover, aquest llibre se sentiria més a prop, em sembla, del primer que no pas del segon.

Desautels construeix un llarg poema en prosa, dividit en diverses part temàtiques; un poema que ens sumeix en

una cadència hipnòtica. L'emoció hi és formulada amb paraules severes, gairebé d'informe mèdic. No hi ha gota de sentimentalisme. El relat de l'*estrangeritat* de la situació que viu la malalta «el mot és de la poeta quebequesa» coniu amb versos lluminosos sobre l'alteritat. Tenim, en la poesia del país, algun exemple de llibres que han reflexionat sobre el càncer i la fugacitat dels nostres dies. Penso en Turull i en Rosenthal, per exemple. Però aquí és l'altra qui reflexiona. Aquí és l'altra, l'amiga, la que refà l'itinerari, la que observa atentament la decadència de la malalta, la qui en recull el gest, la seva ràbia: «la mort existeix, ho saps prou bé, però fas anar la teva esperança com un ganivet»; la qui en glossa les reaccions, la joia i els dies d'enfonsament moral. *Tomba de Lou* és un bell exercici literari que depassa, de molt, el pretext que l'origina: es tracta d'un poema especulatiu (un poema-riu, si se'm permet de dir-ho així) que va considerant la nostra vida i els nostres límits, la contingència de l'existència humana i la peremptorietat dels nostres actes, com també la inajornabilitat que crea la malaltia. «Esdevindràs il·legible», diu la poeta de l'altra, quan aquesta ja s'ha retut en la lluita contra la devastació del mal. El «rosegador voraç» va fent la seva feina i provoca, entre les dues amigues, una situació nova, un ordre de les coses capgirat, inèdit. El llibre aprofundeix en l'«íntim despoblament» de l'altra, l'amiga, l'estimada, «papallona meva». Quan la poeta es refereix a ella mateixa, sembla que ho faci amb un cert retret: «la que encara és viva».

Bona traducció del poeta Antoni Clapés, que ens ha descobert un llibre magnífic i necessari, que no oblidarem fàcilment: «El Temps ho ha devorat, sadollat, saciat tot, fart fins a rebentar, el Temps. Ha buidat el decorat entorn seu mentre entre bastidors s'acabaven els preparatius per començar: es desplaçava la mortalla i es polia el marbre.»

Tomba de Lou

(*L'Eco de Sitges*, 15 de juliol de 2011)

Teresa Costa-Gramunt

Mai no n'hi ha prou, de temps, per als mortals. Quan hi ha consciència del temps que va d'esquerra a dreta, o a l'inrevés, o de dalt a baix, o com es vulgui, ja que també va de dins enfora, i a la inversa. Mai no n'hi ha prou, de temps, per a qui se sap temps. El temps: tot el que tenim i som per a ser, què, qui? Tal vegada una simple papallona, si qui ho determina és un déu que té segles d'existència. Tanmateix, el déu engrandit en el seu cel si el comparem amb l'ínfima papallona, també va començar a existir un dia, no se sap quan. I aquest és el misteri de la vida i de la seva altra cara, la mort: vida que comprèn déus i papallones.

Una papallona és una de les imatges potents que circula per les pàgines de *Tomba de Lou*, de Denise Desautels (Jardins de Samarcanda). L'escriptora, una de les figures més destacades de la poesia quebequesa del moment, és una autora prolífica i premiada, i que ara hem conegut gràcies a l'excel·lent traducció al català d'Antoni Clapés d'aquest llarg poema en prosa. *Tomba de Lou*, que commou fins al moll dels ossos, i l'expressió és intencionada.

Perquè ens hi reconeixem, en Lou. Ens reconeixem en la seva terrífica i destructiva malaltia (un càncer d'ossos) que la duu a la mort. I ens reconeixem en el dol que duu Denise Desautels, la poeta amiga de Lou, a escriure unes pàgines belles i desolades, tendres i implacables, fondes i concretes del que és el dolor per la mort d'algú que se sent tan proper com una mateixa.

Em costava posar-me davant del paper i escriure després d'haver llegit *Tomba de Lou* una, dues, tres vegades. El motiu és que jo també vaig plorar el decés d'Ada, morta també d'un càncer d'ossos que havia seguit a un càncer de mama. Vaig estimar molt aquella noia que tot i tenir un o dos anys més que jo m'havia fet de mare. Finalment, vaig poder dedicar-li un text en el meu llibre *El vel d'Harmonia* (1991). Ada era Eufrosine, una de les tres Gràcies que van teixir el vel d'Harmonia de les seves noces amb Cadmo. Dic finalment perquè no em va ser possible escriure res mentre feia el dol.

Per això he afirmat més amunt: mai no n'hi ha prou, de temps, per als mortals, amb aquesta vida tan passatgera! Però sí que hi ha un altre temps, que si no és immortal ho pretén: és el temps de l'escriptura. L'escriptura és com una pregària que afona el temps mortal: el travessa de nord a sud, i d'est a oest, en creu. Aquesta creu ens salva del temps.

És a través de l'escriptura-creu simbòlica que Denise Desautels fa reviure als nostres ulls la seva estimada papallona. La papallona que en el cos de juliol té els ulls de la mort. La mort que s'enterra en l'esquelet de Lou, però que l'escriptura restitueix en esperit per esdevenir eterna a *Tomba de Lou*. El sofriment pel dolor i la progressiva extinció en vida de Lou és sublimat a través de la paraula. El sentiment de pèrdua per l'amiga, viscut com la pèrdua d'alguna cosa pròpia, és sublimat a través del poema. Vida

i paraula es confonen a *Tomba de Lou*. L'art estètic es confon amb el que els alquimistes en deien l'Art Reial. Per tant, en *Tomba de Lou* trobem una doble metamorfosi. Això és l'art autèntic; metamorfosi. Després d'escriure amb tota l'ànima mai no som els mateixos.

No hi ha mort on hi ha paraula. Lou va deixar plegades les ales de papallona darrere la porta del sofriment, la destrucció i la mort. Però a l'altra banda de la porta hi ha la memòria que provoca el poema en prosa de Denise Desautels. No hi ha mort on hi ha memòria. A *Tomba de Lou* no hi ha cadàver, sinó el cos ressuscitat de Lou a través de la paraula viva i refulgent de Denise Desautels.

Text llegit a l'acte de lliurament del Premi

(24 de març de 2012)

Lluís Servera Sitjar

En nom del jurat, vull expressar que la traducció d'Antoni Clapés, *Tomba de Lou*, de Denise Desautels, ha meregut el premi Rafel Jaume de traducció poètica per nombrosos motius. Antoni Clapés, poeta i traductor, ha acostat a l'àmbit de la literatura catalana una autora quebequesa de gran prestigi, seguint una línia constant, coratjosa, admirable i generosa que ens ha ajudat a recordar les semblances que té el Quebec amb nosaltres.

Tomba de Lou és una obra molt especial. L'obra és un llibre unitari de poemes en prosa. Aquests poemes tenen una particularitat: van lligats entre si com si fossin un sol i gran poema. El llibre és dens i riquíssim en matisos lingüístics. Antoni Clapés ha sabut, amb mestratge i delicadesa, traspasar del francès quebequès al català tot aquest bagatge líric. Perquè *Tomba de Lou* és una història d'una amistat. Una amistat nascuda a la infantesa i retrobada en l'edat madura. L'autora és una de les protagonistes. L'amistat és percebuda abans de tot des del record. Després, des del llarg procés de malaltia i pèrdua de l'amiga protagonista. En els textos hi ha una indagació psicològica finís-

sima de tot l'allau de sentiments que generen tant la malaltia com la pèrdua. Els poemes es mouen des de l'abatiment a l'esperança. El lector, gràcies a la magnífica traducció, comprendrà la lluita aferrissada de l'autora per contar la intimitat del que sent davant la pèrdua irreversible de l'amiga de l'ànima.

El llibre, a més a més, uneix dos grans límits: el de la mort i el del llenguatge. La mort no acaba en no-res perquè sempre hi ha la memòria dels qui estimam. Vida i mort, llenguatge i silenci, aparentment contraris aquí, no ho són. En la mort hi trobam espurnes de vida, i en el silenci, paraules i significats molt fondos.

Perquè en definitiva el que Antoni Clapés aconsegueix fer-nos valorar és que el llenguatge pot vèncer alguns dels seus límits amb una arma única: la poesia. Només poèticament podem obrir les xarxes del llenguatge i superar el que sabem que no es pot dir.

Diu la seva brillant traducció, recollint la veu de l'autora: «*La nostra vibrant humanitat*» *repeteixes a qui vol sentir-ho, com si calgués dur-la a pols. Cada matí, ni llàgrimes ni xiscles, simplement la teva mà aturada en l'aire: refús, resistència o crida a la negociació. L'aposta, la nostra irrefutable humanitat. De vegades passa la dolçor, i la retens: Conhort espontani, voluntari o fins i tot de principi. La dolçor té un cos que cal retenir. T'associes als seus detalls humans, li inventes una esquena o un cor, li dius «quedat'», i giravoltes entorn seu com entorn d'un pensament...* (pp. 20-21).

Per dur a terme aquesta tasca traductora gens fàcil, un poeta com Antoni Clapés era imprescindible. Ell prou ha reflexionat i escrit sobre aquests temes. El jurat, amb tot el convenciment, creu que ha sabut copsar de manera meravellosa l'obra original i ha aconseguit vessar-la de forma magistral a la nostra llengua. Es tracta d'una traduc-

ció feta des del cor i per amor a la literatura des de la generositat.

Per tot plegat, ben mereixedora del premi Rafel Jaume. Gràcies Antoni, per aquest nou regal. I gràcies també per tot l'esforç que dus a terme des de fa més de vint anys des de Jardins de Samarcanda, per mitjà de Cafè Central i Eumo editorial, perquè la traducció en llengua catalana gaudeixi de tanta volada internacional.

PREMI DE LA CRÍTICA
DELS ESCRITORS VALENCIANS DE NARRATIVA

Vides desafinades

(Edicions 62)

Xavier Aliaga

Jurat: Josep Ballester, Eduard Ramírez, Raquel Ricart, Isabel Robles i Andreu Sevilla.

Els claroscurs de la música

(*El País. Quadern* [València], 22 de desembre de 2011)

Francesc Calafat

La condició de periodista de Xavier Aliaga fa que li interesse que la realitat s'escole d'alguna manera en les ficcions. I això és un punt que s'ha de valorar, perquè l'actualitat no és molt corrent en els itineraris literaris dels narradors valencians. En les primeres novel·les els fets eren filtrats per l'humor i el grotesc, més blanc en *Si no ho dic, rebente* i més corrosiu en *Els neons de Sodoma*. Ara, en *Vides desafinades*, llibre que ha guanyat el premi Joanot Martorell de Gandia, assaja una modulació més greu, més crua. L'humor hi és, però forma part del caràcter dels protagonistes o de les circumstàncies, ja no és la biga mestra de la trama. Però sobretot l'autor aconsegueix ací una novel·la més consistent, amb molla, ja que és profund en les giragonses psicològiques dels personatges, i, de rebot, basteix una bona banda sonora amb les pinzellades encertades que dedica a València i Barcelona i a la situació social, que denota ja els primers compassos de l'actual crisi, una crisi que va, segons els personatges, més enllà de l'economia i denota una societat podrida i malalta.

Vides desafinades és una història coral, de sis vides encreuades, de vegades perilloses, que mostren un retaule generacional d'uns joves inundats de música que dansaven entre la trentena i quarantena en el segon lustre del tercer mil·lenni. Els protagonistes es troben en un moment de prendre decisions importants i d'encarrilar les seues vides. I això passa a alguns personatges enmig d'unes circumstàncies socials i laborals que comencen a degradar-se. És el cas de Vicky i Marta, que es trenquen les banyes per mirar de sobreviure amb una discogràfica menuda i independent, siga trobant fortuna amb un grup jove o reconduint el negoci mitjançant el management.

Enmig d'una existència conduïda per la música i pels circuits independents, contemplem, en primer pla i en directe, veus que despullen vides menudes, carregades d'intencions i que mostren les cicatrius d'un món equivocat. D'entrada, tots estimen la persona equivocada, cap protagonista és correspost, si més no, com vol. Hi veiem els vaivens del cor i els malentesos de la vida i com els egoismes generen desastres enormes. Així rebenten els sentiments més bàsics i corre la gelosia, el ressentiment, la sensació d'estafa, el desassossec i l'autodestrucció. És la substància amarga que amera la condició humana amb les seues febleses i forces destructives. El dolor i el drama fereixen, però no anul·len. Per això, els personatges cerquen l'equilibri en el mar de les adversitats. Encara que hi ha un neguit esquinçador flotant, Marta, Vicky, Gerard, Francesc, Alícia i Jordi aposten per la vida. Combaten la inseguretat i el drama com poden, a trompades i amb accelerades de tota mena (sexe, alcohol i altres deliris). Refan els seus fracassos amb precaució i alhora amb una vitalitat mal dissimulada.

La metralla de la vida fa que alguns personatges fabriquen una cuirassa de duresa i cinisme, encara que per

davall brollen els dubtes i el sentit de culpa, l'ansia i el sentit de culpa. Fet i debatut, Xavier Aliaga ens ofereix una reflexió veritable sobre el temps vist com la consumació del desassossec, però també com l'esforç permanent de controlar-lo, sobre les complexitats de les relacions sentimentals i la força de l'amistat, sobre la comunicació tan difícil entre generacions i el lligam íntim entre vida i art, ací música.

En *Vides desafinades* la ficció ha permès a l'autor pintar pedaços de vida i ho fa perquè es mostra comprensible, minucios i clar. En els detalls i els gestos regolfa la vida, un teixit cosit per la subtileza i el corrent soterrani que amaguen els moviments i les paraules dels personatges. Els claroscurs que en resulten van acompanyats per una prosa plena de giragonses i matisos, i d'una forta expressivitat, allunyada de tota afectació, amb capacitat, això sí, de traure punta a la vulgaritat i l'altisonància.

Vides desafinades, al marge dels punts febles que hi puga detectar el lector, és una proposta honesta i valuosa que aconsegueix amb escreix els objectius que es proposava.

Una generació embalada

(*El Punt Avui*, 19 de gener de 2012)

Jordi Capdevila

Si alguna diferència hi ha entre les generacions d'ara i les de tots els temps anteriors són les presses. S'aprofita fins al darrer segon de la vida i es viu més ràpidament que mai. Tot el que en generacions passades es feia en dies, mesos i anys, s'ha de fer ara en minuts i segons. Si pot ser, en només uns instants.

Vides desafinades reflecteix clarament aquesta acceleració del ritme de la vida, facilitada per la revolució d'una societat que ha guanyat agilitat i moviment gràcies a les noves tecnologies. Els seus protagonistes són els primers que corren aquesta cursa: uns personatges que es troben al llindar de la maduresa i han de cremar etapes per arribar a l'Olimp del triomf personal i sentimental. Joves al voltant de la trentena, amb dedicació preferent a tirar endavant una petita discogràfica independent per plantar cara a les multinacionals del sector des d'un nou grup musical amb talent i professionalitat per triomfar. Però gairebé tots han d'alternar la seva èria vocacional amb feines per guanyar-se les garrofes.

Aquesta doble activitat genera una continuada relació entre tots ells en diversos espais i moments diferents. Una

vida embalada amb un munt de trobades, festes i contactes de tota mena, que es complementa amb converses, confessions i reflexions que deixen anar tant personalment com amb tots els estris tecnològics que tenen a l'abast. Unes embranzides més perilloses encara perquè es viuen en una societat que ha perdut veritats permanents que abans la cohesionaven. Un fet que fa més difícil la presa de decisions. Un món on també les amistats són més fugisseres, els amors profunds es poden evaporar per un simple malentès i el sexe és el centre que mou i remou la vida sentimental.

Una trama ben gestada i intrigant, i una prosa àgil i directa, amb un llenguatge ric i precís, encaixen perfectament amb aquesta acceleració vital. Els mateixos protagonistes van explicant en primera persona les seves vivències i il·lusions, els seus trasbalsaments emocionals, les amistats i les traïcions, la velocitat amb què es desfan els amors que havien de ser eterns, tots els esforços fallits per tastar una felicitat molt somiada i poc aconseguida. Destaca la riquesa descriptiva dels retrats d'uns personatges prou complexos dins d'un món molt desajustat. Uns protagonistes que es mouen en una societat bojament impetuosa que ells intenten guarir, però no troben els antídots idonis que la calmin i cauen en les mateixes trampes i errors que l'han abocada a una profunda crisi moral i econòmica. Sempre, però, hi ha possibilitats d'aixecar-se amb dignitat.

Una bona novel·la per intentar comprendre cap on ens porta aquesta acceleració de la vida, explicada amb la mateixa rapidesa amb què es mouen els seus protagonistes. Un fet que empeny el lector a llegir-la amb la mateixa agilitat que reflecteix. El llibre va merèixer el reconeixement del premi Joanot Martorell 2011 de Gandia.

Atrapats en la distorsió

(*Levante. Posdata*, 2 de març de 2012)

Pere Calonge

Els personatges de *Vides desafinades* viuen aquella edat en què tot empeny a deixar d'allargassar indefinidament l'adolescència. El moment en què sembla que cal prendre el camí definitiu, la decisió determinant: el món laboral, la maternitat, els projectes d'un futur que de sobte ha esdevingut present. Però, és sobretot de relacions personals, que parla la novel·la de Xavier Aliaga, amb tota la complexitat que aquestes comporten. I la música hi té un paper destacat com a teló de fons de la història que s'hi narra, com una veritable banda sonora d'aquestes vides. Un determinat tipus de música, que alguns anomenen *independent* «independent de què o de qui?» cantada sobretot en anglès. Tot plegat dota la novel·la d'un inevitable component generacional: una època concreta, espais coneguts, referents compartits «sobretot musicals, però no només. Sexe, drogues i rock'n'roll. Per als d'una determinada edat, doncs, la identificació no és gens difícil; però, el plantejament és suficientment obert perquè s'hi puguin reconèixer els lectors en general. Al capdavant, s'hi parla d'éssers humans situats davant de moments crucials de les seues vides;

potser, com ja ha estat dit, de les primeres grans decisions: dures, sovint; inajornables, la majoria.

Les *Vides desafinades* del títol es corresponen amb les de sis personatges al voltant dels trenta anys, a cavall entre les ciutats de Barcelona i de València. Sis vides creuades, víctimes de la desorientació contemporània, de crisis personals i col·lectives. En el centre hi ha Vicky i Marta, que proven de rellançar la seua modesta discogràfica en contra del sentit comú purament empresarial, amb la visió romàntica de qui *creu* en la música i pensa que es poden fer les coses d'una altra manera. El llançament d'un grup jove i prometedor, els Radio Free Europe «títol d'una de les cançons de l'àlbum de debut de REM» és, potser, l'última esperança abans de rendir-se. La cruïlla, però, no és únicament professional, com es fa evident molt prompte, sinó que a nivell personal també es produeixen canvis inesperats que obliguen a un replantejament de tot plegat. Gerard, un informàtic barceloní obligat per l'empresa a traslladar-se a València; i Francesc, company de treball de Gerard, crític musical i exparella de Marta, entre altres, són alguns dels personatges que les envolten. Amb qui es creuen llaços de diferent tipus, amb qui comparteixen vides desorientades i desafinades.

L'autor ha optat per narrar la història des de diferents punts de vista, amb diverses veus narratives. Fins a sis de diferents, que es corresponen amb les dels personatges principals; dos, una de masculina i una de femenina, per cadascuna de les tres parts en què s'estructura la novel·la. Aquest joc de narradors permet anar contrastant les diferents visions que tenen sobre ells mateixos i sobre els altres, sobre la història particular i la col·lectiva. Cal afegir-hi un estil àgil, bastit preferentment sobre oracions breus; la combinació de dramatisme amb un humor molt subtil,

amb un inevitable deix amarg; la utilització de tècniques diverses per a reproduir els diàlegs. I un registre lingüístic que no defuig els col·loquialismes en la mesura estrictament necessària; i que marca el parlar del personatge de Barcelona amb els trets més evidents d'aquest estàndard.

Una aposta arriscada i fins a cert punt discutible en la forma com s'ha resolt. Perquè és difícil trobar diferències substancials entre les sis veus que ens parlen en la novel·la, de notar trets que ens remetent, veritablement, a sis personalitats diferents. I la qüestió dialectal no passa d'enfrontar dos models diferents d'estàndard. Això, i la construcció dels personatges secundaris, són, potser, els punts dubtosos de l'obra, en aquest cas per massa esquemàtics, excessivament ocupats a representar l'únic paper que els hi ha estat assignat. Qüestions menors que, en qualsevol cas, no rebaixen l'indubtable interès de *Vides desafinades*, una novel·la atractiva, honesta i recomanable. Que demostra que, per sort, hi ha vida «i molta, i molt interessant» al marge d'aquells que ocupen perpètuament la pretesa foto fixa de la literatura catalana que es fa al País Valencià.

PREMI DE LA CRÍTICA
DELS ESCRITORS VALENCIANS DE POESIA

Simfonia per a un estat de coma

(Perifèric)

Ramon Ramon

Jurat: Josep Ballester, Eduard Ramírez, Raquel Ricart, Isabel Robles i Andreu Sevilla.

L'udol del cec

(*Saó*, núm. 368, febrer 2012)

Manel Rodríguez-Castelló

Pot semblar paradoxal que l'excusa compositiva, l'encaix formal del poema, en comptes de constrenyir l'expressió o limitar l'horitzó de la paraula, conferesca ales a certs creadors. Em referesc als casos en què hom parteix d'una estructura molt tancada, més o menys predeterminada per la tradició. Potser a això es referia no sé quin clàssic (d'ahir, avui o demà, perdoneu la mala memòria) quan afirmava que era precisament en el sonet, amb fama d'esquerp, on més lliure se sentia. O l'indefinit problema de la Forma amb què Grombowicz s'exclama més d'una vegada en els seus escrits. Al capdavall, i per molt que gran part de la poesia moderna es funda en la creació d'una poesia que recrea formes de dicció més col·loquials, «naturals» i dialògals, no hi ha dubte que encertar amb una determinada música, una melodia mesurada amb el metrònom dels accents, el còmput sil·làbic i els jocs reiteratius de la rima, pot estendre per al poeta el llit per on recorrerà el seu riu verbal i que canalitzarà la seua empenta creativa. Clar que hi ha d'haver alguna cosa més que el domini tècnic d'una estructura, la mecanització d'uns moviments verbals i de

pensament que permeten l'alliberament i la contenció de la paraula en un difícil equilibri dinàmic, cosa que té a veure amb allò tan dur de definir com la qualitat poètica, evident quan es fa resultat llegible i esmunyedissa quan la volem aprehendre en el procés. Per això hi ha versaires més o menys hàbils i poetes. És probable que aquests darrers siguin els qui han sabut triar un *com* per al *què*, i viceversa, i estiguen en condicions d'augmentar i corregir, poc o molt, el cabal comú de la poesia, la llengua i la cultura.

És el que ens proposa Ramon Ramon (Catarroja, 1970) en el seu cinquè, brillant, poemari, *Simfonia per a un estat de coma*: una estructura sotmesa a la precisió dels versos decasíl·labs aplegats en quartets de rima creuada. Cada un dels 69 poemes que integren el treball està format per dos quartets de rima consonant ABBA/ABBA que no es repeteix fora de cada poema, la qual cosa ens dóna un còmput de 138 rimes. L'operació, en ajuda de la qual ve l'hipèrbaton i altres recursos que fan sotsobrar la *naturalitat* de la llengua (o el que és el mateix, que recuperen la *naturalitat* de la tradició literària, de la pròpia sobretot, Roig, March, Estellés...), equivaldria al xoc de trens foixià entre el nou i el vell: construccions i dicció antiga per a un món nou que s'expressa amb el lèxic d'ara. La creació de personatges que parlen o els lligams narratius que cusen els poemes són altres mecanismes que assegurin la impersonalitat (per disgregació i dramatisme) del jo líric i la sensació que ens trobem davant una poesia eminentment *objectivista* que amb la descàrrega constant d'ironia –sovint desolada– produeix el distanciament necessari com per sacsejar la consciència del lector i contribuir a superar l'estat de coma (social i universal) actual. Perquè aquest és l'escenari que es pinta en el llarg poema de Ramon Ramon, amb dades precises i la toponímia escaient com perquè hom pugui

ubicar el drama en un temps i espai concrets: un déu feliç perquè és mort al paradís, un dimoni-camell eloqüent, un cec profètic (un Tirèsies visionari que exerceix de poeta) i pare d'una filla violada (tal vegada la Bellesa), un Crist drogoaddicte que desdiu la seua divinitat, i la Llei, i el Poder, i molts narcotitzats, sumits en l'estat de coma d'aquests temps. L'udol polifònic de Ramon Ramon, excepte pel distanciament foixià apuntat més amunt, s'emparenta per aquest costat amb altres udols cèlebres i visionaris com els de Blake o Allen Ginsberg.

Com en els seus treballs anteriors, *A tall d'incendi* (1991), *Primavera inacabada* (1995), *Contra el desig* (1999), però sobretot com en el magnífic *Cor desmoblat* (2004), Ramon Ramon, allunyat dels cenacles i les modes, discretament, està alçant amb rigor i solvència una poesia que ja no es plega als cànons mel·líflus del *bellisme* sinó que indaga i descriu les ferides que supuren, les amargors que ens assetgen, les podridures damunt les quals el món assenta el seu cul i la seua desraó de ser. Entre la música per adormir les feres i el tam-tam que sacseja l'estat de coma Ramon Ramon ha optat pel clam més esquinçat i cru. Altrament, probablement, s'estimaria més el silenci. «Replica el cec: "Qui practica el bloqueig? / Què fou primer, la guerrilla o la tropa? / Naufragaran veles i vents d'Europa / sense ponent, llevant, xaloc, llebeig... // Quan mor un déu, jo celebre un bateig, / el mite és bell si reparteix la sopa, / per l'oncle Sam aixecaré la copa / si el xèrif, calm, no busca el tiroteig".»

Espill o Llibre de Ramon Ramon

Sobre el poemari *Simfonia per a un estat de coma* (*El País. Quadern* [València], 19 de gener de 2012)

Lluís Roda

No és menys foll Ramon Ramon (Catarroja, 1970) que Lluís: «Feliç és Déu, que és mort al paradís», diu el vers que obri *Simfonia per a un estat de coma* (Perifèric, 2011), cinqué poemari que acreix el també indispensable *Cor desmoblat* (2004). Ramon Ramon és, potser, el darrer trobador. Amb decasíl·labs ausiasmarquians amb cesura masculina en la quarta escup la simetria de 69 neosirventesos que hem d'engolir: empassar-nos («parle prou clar o el meu trobar és clus?»). Hemistiquis tetrasíl·labs de Jaume Roig, però amb més mala llet, confegits en dos quartets de rima consonàntica ABBA//ABBA, sistemàticament combinant i alterant la masculina i la femenina. No patiu: no es nota, com en els versos de J. V. Foix (primer citat en el primer llibre: 1991). A la rigidesa severa de Jaume Roig, sap afegir-hi la ductilitat profunda de Roís de Corella. Ah!, cap de les cent trenta-vuit rimes s'hi repeteix! Estellés ja emprà la disciplina del sonet, sense rima, en *El gran foc dels garbons* per al retrat humà i social, practicat també per Antoni Ferrer en *Pietà* i *Cant temporal*. Ramon Ramon ho fa a l'engròs. Sui generis. Profundament humà, no es deixa

arrossegar per l'enginy. En el seu art no hi ha joc. Sinó la fredor forense d'un estat de coma allunyat tant del dolor com de la vida. No hi ha tendresa en la mirada. Sinó en el fet de mirar. De no abaixar els ulls. «Tempestuosament, Ramon Ramon, indaga territoris d'ombra de la condició humana. Cru, fosc, negatiu, dur i valent, expressa pulsions que ens ajuden a entendre'ns. Destructiu, agressiu, amb un cert humor negre, és un poeta contundent. No aporta canvis substancials, però té imatges potents i força emotiva en poemes sòlidament construïts: de passió intensa, simbòlica, els seus moviments no poden sinó cridar-nos l'atenció» (*Avui*, 19-X-00). Ho vaig afirmar basant-me en els tres poemaris primers. Ho corregisc: radical, visceral, lúcid, franc, original, creatiu, genial, incisiu, punyent, seriós, responsable, singular, higiènic, necessari, críticament reflexiu («paper mullat és la raó de Kant»). La seua no és una reprensió moralitzadora, sinó una lletania que constata i retrata virulentament la infàmia. La violència correspon a allò observat. Com un boxejador, ens arracona i ens colpeja amb macabra precisió una vegada i altra el fetge. Ens hi obliga a mirar sense amabilitat. Retratant-se en ells, el poeta hi estableix un nosaltres diferent. Desproveït de complicitats. Un revulsiu que incomoda i trasbalsa: «Hòsties rep qui abandona el carril». Cruel, rigorós, aspre: acerb. Té prou a mostrar-nos-en els resultats. Hi empatitza notarialment. No apte per a tots els públics, és imprescindible per als lectors exigents. Una literatura es fa important amb llibres així. Una societat que no es vulga indiferent. «Déu és un bou que remuga a l'estable»...

PREMI DE LA CRÍTICA
DELS ESCRITORS VALENCIANS D'ASSAIG

El Sant del dia

(Edicions del Bullent)

Alfons Llorenç

Jurat: Josep Ballester, Eduard Ramírez, Raquel Ricart, Isabel Robles i Andreu Sevilla.

La roda del temps

(*Información* [Alacant], 24 de novembre de 2011)

Ximo Espinós

No fa massa anys, abans que les nostres vides es regiren pels dictats de Google i de l'iPhone, la gent s'acompassava als ritmes més pausats del calendari agrícola. En aquells temps no tan remots «fins la generació dels nostres avis, i més ençà encara», el santoral jugava també un paper determinant, no sols a l'hora de guiar la religiositat del poble, sinó d'una manera més profunda, donant sentit i ordre a la dispersió dels dies. De tot açò, i de moltes més coses, ens parla aquest esperat llibre d'Alfons Llorenç. Esperat, perquè des que vam seguir la seua publicació, fa ja onze anys, a la contraportada del quadern valencià del diari *El País*, en vam restar enamorats. Al llarg d'un any (de 1999 al 2000), sota el títol de *Dia a dia*, ens hi ofería les seues generoses dosis de saviesa popular, convenientment adobades amb vastos coneixements antropològics, literaris o geogràfics.

Al llarg de les seues denses columnes, ara sortosament recuperades en forma de llibre i traduïdes a la llengua pròpia de l'autor i la comunitat a qui s'adreça, desfilaven totes les festivitats de l'any, amenament comentades.

Resulta significatiu de la importància que s'hi dóna a l'origen pagà de moltes de les celebracions del calendari cristià el fet que el llibre comence no l'1 de gener, com faria qualsevol altre, sinó el 21 de desembre, en el solstici d'hivern. En aquest dia, festivitats de sant Tomàs, els druides collien el visc «les fulles àuries de l'hoste de l'alzina», tal com el descrigué Virgili, que en el medi rural valencià gaudia, com en el món celta, d'un prestigi sanador i propiciador de la fecunditat. És aquest un exemple dels interessos i l'erudició amb què són abordats els diferents temes a aquest santoral laic.

Les «càpsules de doctrina», per dir-ho a la manera fusteriana, de l'inspirador almanac del Sagrado Corazón de Jesús, són ací substituïdes per la interpretació de les diferents manifestacions culturals amb què els valencians acompanyaven el pas de les estacions. Les collites, les sembres, els rituals propiciatoris de fecunditat i de culte al sol i al seu vicari, el foc, hi ocupen un lloc determinant. Com també els refranys i la poesia popular que les diades generaven, com ara la dedicada a la festivitat de sant Sebastià: «De vos gran sant adoram la Sageta/ i l'Os, la qual tant vos nafrà/ suplicant-vos, beneït Sebastià/ pregueu Jesús que pesta no ens transmeta.». Al llarg d'*El Sant del dia*, Alfons Llorenç demostra també un gran coneixement de la geografia valenciana, que recorre amb indissimulada passió tot resseguint les diferents festivitats patronals. Llibre aquest, en fi, que acumula un enorme cabal d'informació i curiositats sobre la cultura tradicional valenciana, en un moment en què aquesta està desapareixent sota l'embranchida imparable de les noves tecnologies i la globalització. Ai, si l'autor reescriguera ara l'entrada de Tots Sants, més que dels panellets, hauria de parlar de Halloween!

El Sant del dia

(*El Periódico Mediterráneo*, 12 de febrer de 2012)

Josep Palomero

El Sant del dia és un llibre magnífic en què es recullen, ara en valencià, els articles que en la secció «Día a día» va tindre l'encert de publicar Alfons Llorenç en *El País* quan, sent-ne un periodista degà, li van fer passar una mala època en la delegació territorial de TVE. Com que aquells articles es van publicar a cavall dels anys 1999 i 2000, alguns dies en què coincidien o se sobreposaven dos festivitats, l'escriptor havia d'adoptar una decisió difícil. En cada text, Llorenç, amb el pretext d'escriure sobre el sant del dia i destil·lar elements de la cultura popular, sol analitzar altres qüestions de la nostra societat des del seu compromís ètic i civil, actualitzant aquells fets de la memòria col·lectiva que no haurien d'haver-se eradicat.

Com si d'un vell calendari laic es tractara, el lector té l'ocasió de distraure's amb el comptagotes de la lectura diària d'una sola pàgina. No obstant això, qui vulga llegir el llibre sense ajustar-se a les pàgines de cada jornada, trobarà que, tot plegat, té el valor d'un poliedre, car conjunxa l'assaig amb la informació sobre el país, el detall poètic amb l'observació crítica. Fa goig.

Santos que fueron también dioses

(*El Mundo*, 24 de febrer de 2012)

Bel Carrasco

Los santos no están de moda, salvo contadas excepciones, han sido desenterrados de la vida cotidiana, la mayoría de las personas ignoran la vida y milagros del hombre o mujer que ingresó en el santoral con su mismo nombre. De ser una asignatura obligada en los colegios del franquismo, en los que las *Vidas ejemplares*, biografías ilustradas para niños, eran lectura obligatoria, especialmente, durante los ejercicios espirituales, pasaron hace tiempo al más absoluto anonimato. Es una consecuencia de la sociedad laica, que con todas sus ventajas tiene también un lado negativo, la pérdida de un acervo cultural transmitido generación tras generación.

Recuperar en parte ese patrimonio en peligro de extinción es el objetivo de *El Sant del dia* (*El santo del día*), un libro peculiar que acaba de publicar Alfons Llorenç en Edicions del Bullent, que rescata del olvido a los santos nuestros de cada día a la manera de los antiguos almanaques de pared.

«No se trata de un santoral al uso, ni de una colección de hagiografía de santos», dice Llorenç. «Lo he escrito

como un homenaje a mi entorno, a mis raíces, para resucitar un imaginario colectivo y los personajes que los poblaban. Antes, los días tenían cada uno nombre de santo, igual que los años eran conocidos por algún acontecimiento importante, como el Año del Cólera, de la riada, etcétera.»

Nacido en Gadea (1951), un pueblo cercano a Alcoi, y alimentado desde la más tierna infancia por las historias de su abuelo, Llorenç critica la invasión de costumbres foráneas, como el Halloween, mientras muchas de las nuestras languidecen. Un ejemplo entre muchos es la costumbre que tenían antaño los niños en muchos pueblos valencianos de vaciar melones y sandías, introducir dentro una vela y desfilas con el fruto colgado de cuerdas a modo de luminaria. «Este rito significa el fin de las cosechas, el descanso de la tierra y la luz estaba dedicada a las almas difuntas», explica Llorenç.

«La cultura americana ha acabado con nuestras formas de culto a la muerte, porque para ellos, la vejez, la enfermedad y la muerte forman el eje del mal, que hay que apartar del mundo real y encerrar en una especie de *guetto*», comenta. «En nuestras celebraciones funerarias en tiempos pretéritos, tenían un papel muy importante el alimento y las luces para que el difunto encontrara su camino al más allá y no regresara a importunar a los vivos.»

En la nutrida nómina de santos hay muchos que proceden directamente de la mitología grecorromana, asumidos y adaptados por la Iglesia de acuerdo con una filosofía realista. La figura de San Jorge, primer patrón de Valencia y de la caballería valenciana, cuyo corcel representa a Apolo, simboliza la muerte del dragón que propicia el viento céfiro y las lluvias primaverales que garantizan una buena cosecha.

San Miguel, de gran presencia en la industria textil de Alcoi, es la versión cristiana de Mercurio dios del comercio y también de Marte, dios de la guerra. Hay que recordar que el Miguelete era el centro neurálgico de la red de torres vigías que mediante fogatas o fumarolas vigilaba las costas de la amenaza de los piratas.

Salud y fertilidad

Los protectores de la salud y la fertilidad figuran entre los santos más carismáticos en Valencia. San Sebastián y San Roque, así como Santa Apolonia, patrona de los dentistas y guardiana de la dentadura. San Antonio del *Porquet* es otra figura potente, símbolo del invierno con las *santantonades* y *fogueres*, así como San Abdón y San Senent, a los que se rinde culto en numerosas ermitas, representan el verano.

San Cristóbal, en origen protector de las aguas y los pozos y, posteriormente, de los medios de transporte, también tiene un gran protagonismo, como ocurre en la ciudad de Venecia. Cuando la turba asaltó la judería valenciana, en 1331, el rabino consiguió paralizar el ataque anunciando la noticia que se había encontrado una imagen de San Cristóbal en un pozo.

Junto a la salud, la fecundidad, era una de las principales obsesiones de los devotos para asegurar su descendencia en una época en que sin planes de pensiones, sólo los hijos podían garantizar una vejez digna. «Entre diciembre y febrero, el antiguo Carnaval valenciano, se enlazan antiguas fiestas romanas, las saturnalias, las lupercalias y las matronalias dedicadas a Juno», indica Llorenç. «En febrero se celebra la fiesta de tres santas muy relacionadas con las mujeres y la maternidad, Santa Brígida, vinculada a la

buena calidad de la leche materna, Santa Águeda, el 5 de febrero, que antiguamente se celebraba eligiendo a una alcaldesa por un día, y Santa Catalina y las *catalinetes*, una celebración en la que las niñas asumían el poder. San Blas y la Candelaria anunciaban el fin del invierno.»

Santos «apócrifos»

¿Pueden ser santos los que no fueron liberados del pecado original por el bautismo? En caso negativo hay muchos santos que se podrían considerar como apócrifos, desde San José o los padres de la Virgen, Santa Ana y San Joaquín, a otros más pintorescos, como San Rómulo, o San Noé. Lo importante es que sus vidas y milagros forman parte de un acervo cultural. «Sin conocer el misterio de la Eucaristía no se puede entender a Pérez Galdós, y sin saber lo que es el dogma de la Inmaculada, tampoco se entiende el Tirant», concluye Alfons Llorenç, discípulo de Sanchis Guarner.

PREMI DE LA CRÍTICA
DELS ESCRITORS VALENCIANS DE TEATRE

Que tinguem sort!

(Bromera)

Carles Alberola

Jurat: Josep Ballester, Eduard Ramírez, Raquel Ricart, Isabel Robles i Andreu Sevilla.

Les amargues rises d'Alberola

(*Levante. Posdata*, 9 de desembre de 2011)

Purificació Mascarell

De què parlen dos actors, que han treballat quasi trenta anys junts, abans d'eixir a l'escenari la nit de l'última actuació? Mentre mosseguen uns entrepans o calfen la veu, Carles i Alfred fan inventari de les seues preocupacions existencials: el pas del temps i la mort, el sexe i l'amor, la por i la felicitat i, sobretot, el valor de l'amistat i del teatre. *Que tinguem sort!* és el darrer text dramàtic escrit per Carles Alberola (Alzira, 1964) després d'haver recorregut Espanya amb èxits com *Besos* o *Spot*, i d'haver entrat a les cases valencianes per la finestra televisiva d'*Autoindefinitis* o *Socarrats*. Ara tenim l'oportunitat de poder llegir aquest text editat per Bromera i gaudir de la seua representació al Talia, on Alberola dirigeix el muntatge i actua junt al seu inseparable company Alfred Picó. Però aquest no és un treball més. Es tracta d'un punt d'inflexió en la factoria Albena, que és com dir un canvi de rumb en la punta de llança del teatre valencià.

La sàtira, la ironia i l'humor intel·ligent —especialitats de la casa—, continuen ací ben presents. No obstant, *Que tinguem sort!* també amaga cops de timó sorprenents. Com

assenyala Antoni Torreño a l'excel·lent introducció que precedeix el text, alguna de ben grossa deu estar passant en el teatre valencià perquè Alberola s'endinse, per primera vegada, en la crítica social i política de l'actualitat: el precari estat de la llengua i la cultura, la corrupció política, la visita del Papa i la Fórmula 1, l'oblit d'El Cabanyal, la manipulació de Canal 9, el tall de TV3 o la marginació d'homenots invisibles com Raimon, Ferran Torrent, Manolo Boix i Romà de la Calle. Fins i tot, la reiterada exclamació de «què bonica que està Valencia!», carregada d'amarga ironia, qüestiona el tòpic de «la millor terreta del món».

El dramaturg alzireny referma la seua habilitat per abordar qüestions transcendents sense perdre el somriure. Perquè l'autocrítica en boca del personatge Carles («el que fem és només metadona» per fer riure a la gent, diu), es fàcilment desmuntable: només l'autèntica comèdia pot transformar les carcallades en reflexió. Com ocorre magistralment a aquesta obra, estructurada a partir d'una oposició espacial: la intimitat del camerino i l'espai públic de l'escenari. Així, la primera part mostra conversa que mantenen els dos companys mitja hora abans de fer l'espectacle *Espasmes* per última vegada. La segona està constituïda per l'espectacle pròpiament dit, i inclou un epíleg final: l'inici del mateix espectacle dos anys després amb un important canvi.

«Qui se'n recordarà de nosaltres d'ací a uns anys?», li pregunta Carles a Alfred. Pura retòrica. Precisament, Albena passarà a la història com un dels grans revulsius del teatre valencià al segle XX. Amb reflexions com la següent: diu Carles Alberola que passem la vida desitjant-la millor en lloc de gaudir-la tal com és. Com si fóra una vacuna per curar aquest mal generalitzat, *Que tinguem sort!* cons-

titueix un potent crit a la vida, a posar bona cara al mal temps i a lluitar contra les adversitats. I si el resultat no és l'esperat i ens deixa un regust agredolç, almenys la il·lusió depositada haurà pagat la pena.

Malenconia valenciana

(*Presència*, del 3 al 9 de febrer de 2012)

Enric Gallén

Carles Alberola comparteix amb Jordi Galceran el fet de ser els dos comediògrafs més sòlids del teatre català actual. L'escriptor barceloní ho mostra amb la seva provada mestria com a autor i traductor, el perfil del d'Alzira respon al d'un home de teatre total (director, actor i dramaturg) que enllesteix els textos amb l'ajut de professionals amb els quals construeix cada nou espectacle. Els seus muntatges es basen en històries nascudes de la quotidianitat més immediata, expressada en un llenguatge viu i proper i amb un humor agredolç que engavanya l'espectador. A *Què tinguem sort!* Alberola és de nou hàbil faedor d'un model teatral, en què les fronteres entre ficció i realitat es confonen voluntàriament com mai. Reprèn amb una certa contenció emotiva els temes de l'amistat i el pas del temps d'*Almenys no és Nadal* (2004), un dels seus textos més impactants. Uns temes que ara l'han tocat més de prop, com es desprèn de les dedicatòries de l'obra. Més enllà del recurs del «teatre dins del teatre», posa la pell de gallina descobrir-hi a través dels intèrprets/personatges de Carles Alberola i Alfred Picó la mirada entelada de la

melangia cap a un passat personal i col·lectiu que no tornarà a ser mai més allò que va ser possible que fos, ara quan València «és un desastre» sense futur per al món teatral més genuí. Aquest cop, Alberola no s'està d'anotar l'empremta política i social que es viu al País Valencià. Com a espectador que he vist créixer artísticament el teatre en català en els últims anys, no puc deixar de lamentar el que, amb compte i mesura, expressa Alberola en un text i un muntatge que hauríem de conèixer tots. *¡Qué bonita es nuestra lengua! Mutis.*

València «mon amour»

(*El País. Quadern*, 15 de març de 2012)

Francesc Foguet i Boreu

La situació política, social i cultural del País Valencià és deplorable: corrupció generalitzada en el poder, asfíxia de la cultura en valencià, tutelatge dels mitjans de comunicació, neutralització de les opinions dissidents, censura sense vergonya, procediments dictatorials d'una grolleria inimaginable, provincialisme eixorc sotmès a l'òrbita de Madrid... En l'àmbit de les arts escèniques, la professió es troba al caire de l'abisme induït i, no cal dir-ho, la dramaturgia en valencià disposa d'una visibilitat gairebé nul·la en la cartellera de la ciutat de València.

Paradoxalment, *Que tinguem sort!*, de Carles Alberola (Alzira, 1964), és una mostra dels límits de magror a què ha arribat el poquíssim teatre en valencià que encara té un mínim de presència pública. El text podria considerar-se una barreja de comèdia blanca, generacional, agredolça, d'actualitat, metateatral, woodyallenesca, autoreferencial: alberoliana. Una comèdia per fer passar una estona al públic, sense atabalar-lo ni indigestar-lo ni poc ni gens.

Alberola hi tracta de les dèries de sempre (el sexe, l'edat, l'autoestima, la insatisfacció, el suïcidi), vistes amb l'humor

i la candidesa incombustibles d'un Peter Pan del llevant peninsular. Carles i Alfred, els personatges de *Que tinguem sort!*, són dos actors simpàtics i francs que, complerts els 45 anys, arriben a la tremenda conclusió que ja no són joves. Carles, obsessiu i catastrofista, no accepta el món que li ha tocat de viure, mentre que Alfred, molt més realista, mira de trobar-ne els millors al·licients.

Amb un embolcall de teatre dins del teatre, els dos actors mantenen unes converses intranscendents sobre el pas del temps, la degradació dels cossos, les relacions sentimentals, la mort... El to d'amics de tota la vida, a ritme d'esquetx, de gag o de cançó italiana, es combina amb fugides melodramàtiques, més íntimes, de serial de tele, i, per acabar-ho d'adobar, amb els planys pel caràcter efímer de l'ofici teatral i l'agonia de l'escena valenciana.

No hi falten tampoc referències a l'actualitat. Alberola fa dir al seu protagonista i *alter ego*: «València és un desastre». Més endavant, en una mena d'autoconfessió de mala consciència, declara que aquesta mena de teatre només fa riure i després tot continua igual. O, encara, parodia els tòpics progagandístics més insultants del PP local i, en el monòleg final, imagina una utòpica societat valenciana sense especulació immobiliària, ni corrupció, ni fastos esportius, ni vetos a TV3, ni llistes negres. Pirotecnia... per a *mascletaes*.

D'una blancor inofensiva, d'una inconsistència notable, la nova peça d'Alberola contribueix a alimentar una dramaturgia buida de contingut, autocomplaent, superficial i innòcua. És l'epifenomen dramàtic d'una València oficial que es torna cada vegada més «provinciana», tal com diagnosticava Joan Fuster el 1962: més inerta, despersonalitzada, ensopida. Sens dubte, els textos del Woody Allen de la comarca de la Ribera Alta són fàcilment assimilables

pels mafiosos del PP, que deuen tenir els espectacles simpàtics d'Albena, la companyia creada per Alberola, per una derivació, amb un cert pedigrí, de la degradada cultura de la falla.

